

კულტურული ტურიზმის როლი და მნიშვნელობა რეგიონის განვითარებაში

ნარგიზა ქარქაშაძე

ედ, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

ლელა კამლაძე

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
მონვეული სპეციალისტი

თანამედროვე ტურიზმი, ძალზედ ფაქიზად რეაგირებს დედამიწაზე მიმდინარე პროცესებზე. შესაბამისად ჩნდება ახალი ტენდენციები, მოძრაობები, მიმართულებები. სწორედ აქედან გამომდინარე „ტურიზმის გლობალური ეთიკური კოდექსი“ [მსოფლიოს ტურისტული ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეა, სანტიაგო, ჩილე, 1999 წლის 1 ოქტომბერი] ტურიზმს განიხილავს, როგორც:

- ინდივიდუალური და კოლექტური სრულყოფის ფაქტორს;
- მდგრადი განვითარების სექტორს;
- სფეროს, რომელიც იყენებს კაცობრიობის კულტურულ

მემკვიდრეობას და შეაქვს თავისი წვლილი მის გამდიდრებაში; საქმიანობას, რომელიც ერთნაირად სასარგებლო და მომგებიანია მასში მონაწილე ქვეყნებისა და ხალხებისათვის.

აღნიშნული ზოგადი შეფასებებიდან და დასკვნებიდან თუ გადავინაცვლებთ ტურიზმის, როგორც დარგის პროგრამული, გამოყენებითი მხარის ანალიზზე, შეგვიძლია აღვნიშნოთ, რომ თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისად მისი განვითარება სახელმწიფოს და რაიონს მთლიანად, როგორც დაინტერესებულ (მონაწილე) მხარეს, უქმნის შესაბამისი სტიმულირების ნაირსახეობას:

- ახალი სამუშაო ადგილები და სანარმოები;
- დამატებითი შემოსავლები;
- ადგილობრივი პროდუქციისათვის ახალი გასაღების ბაზრები;
- ახალი პროფესიები და ტექნოლოგიები;
- ინფრასტრუქტურის, ასევე კომუნალური მომსახურების

ოზიექტებისა და სამსახურების მოდერნიზაცია;

- საზოგადოების მიერ გარე სამყაროსა და კულტურული მემკვიდრეობის პრობლემებისა და მათი დაცვის აუცილებლობის საფუძვლიანი გაგება.[1]

ტურიზმის სექტორი ერთ-ერთი ყველაზე სწრაფად მზარდი სექტორია საქართველოში. არსებობს მრავალი შესაძლებლობა ტურიზმის სფეროში ინვესტიციების განსახორციელებლად, დანყებული საზღვაო კურორტებით და გაგრძელებული მთის კურორტებით, სათხილამურო სპორტით, მინერალური წყლებით, გამაჯანსაღებელი, კულტურული და სხვა სახის ტურიზმით. საქართველოს თითქმის ყველა რეგიონი მდიდარია ტურისტული ღირშესანიშნოებებით [2]

საქართველოს საკმაოდ დიდი ტურისტული პოტენციალი აქვს: 102 კურორტი, 182 საკურორტო ადგილი, 2400 მინერალური სამკურნალო წყლის წყარო, 12000 ისტორიისა და არქიტექტურის ძეგლი, მათგან 4 შეტანილია იუნესკოს მსოფლიო მნიშვნელობის ძეგლთა ნუსხაში (2013 წელს ამოიღეს ბაგრატის ტაძარი, მასში თანამედროვე ელემენტების შეტანის გამო), 7 არსებული და პერსპექტიული ეროვნული პარკი და ა.ს. ესე იგი თუ ლოგიკას მივჰყევებით და არსებული პოტენციალის რანჟირებას მოვახდენთ ტურიზმის სახეობების მიხედვით, მაშინ ჩვენს ქვეყანაში პერსპექტიული იქნება ტურიზმის ისეთი სახეების განვითარება, როგორიცაა: კულტურული, სამკურნალო, საკურორტო, ეკო და ა.შ.

საქართველოში სამოგზაუროდ 14 სხვადასხვა შინაარსის ტურს აწარმოებენ, ე.ი. საქართველოს ტურისტული ბაზარი უმთავრესად კულტურულ ტურიზმზე მოდის და ფირმების 100% ძირითადად ამ სეგმენტზე მუშაობს [3].

ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს რეგიონის განსახლების სისტემას, დასახლებათა ტრადიციულ არქიტექტურას და ისტორიულ-კულტურულ მემკვიდრეობას.

საქართველოს ნებისმიერი მხარე, აღნიშნული კუთხით რესურ-

სული პოტენციალის სიმცირეს არ უჩივის.

ტურიზმის განვითარების დაგეგმვის დროს პოტენციური შემადგენლობების შეფასებისას აუცილებელია პასუხი გაეცეს შემდეგ კითხვას -რა საჭირო კომპონენტები უნდა არსებობდეს ტურიზმის განვითარებისათვის? საერთაშორისო ექსპერტები ამ კომპონენტის ქვეშ გულისხმობენ:

- ღირშესანიშნაობები და თავისუფალი დროის გატარების ფორმები - სანახაო ადგილები და ის, რითაც ტურისტი შეიძლება გაერთოს ადგილზე ყფნისას;
- მიღებისა და მომსახურების ინფრასტრუქტურა - დაბინავებისა და კვების ადგილები;
- სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა და მომსახურება - საბაზო ადგილამდე ჩასვლისა და შიდა ტერიტორიებზე გადაადგილების საშუალება;
- მოგზაურობების ორგანიზება -ტუროპერატორები, ტურაგენტები და გიდები;
- ტურისტული პროდუქტის წინ წამოწევა და ტურისტული ინფორმაციის სამსახურის არსებობა -ინფორმაცია ტურისტებისათვის იმაზე, თუ რა შეუძლიათ ნახონ და აკეთონ მათ ადგილზე ყოფნის დროს.

ტურიზმის მდგრადი განვითარების კონცეფციის ჩამოყალიბებისას სხვა პრინციპებთან ერთად უმთავრესია გავითვალისწინოთ ადგილობრივი ეკონომიკის მხარდაჭერისა და ადგილობრივი მოსახლეობის თანამონაწილეობის პრინციპები, რომლებიც ხელს შეუწყობს ადგილობრივი ეკონომიკის კომპლექსურ განვითარებას, ხოლო ადგილობრივი მოსახლეობის თანამონაწილეობას მოაქვს არა მარტო ეკონომიკური სარგებელი, არამედ გაცილებით უფრო საინტერესოსა და მიმზიდველს ხდის ტურისტულ პროდუქტს.

საქართველოში ტურიზმის განვითარების ნათელი მაგალითია აჭარის რეგიონის შავი ზღვის სანაპირო. რეგიონში მოქმედებს პრაქტიკულად ყველა მსოფლიო ბრენდის სასტუმრო. უნდა აღინიშნოს, რომ 2010 წელს აჭარის რეგიონმა უმასპინძლა საქართვე-

ლოში ჩამოსული ტურისტების 85%-ს. ეს კი 2 მლნ-ზე მეტს შეადგენს, რაც წინა წელთან შედარებით 36%-ით მეტია, 2004 წლიდან 2009 წლისათვის ტურიზმიდან მიღებული შემოსავალი სამჯერ გაიზარდა და შეადგინა 470 მლნ. აშშ დოლარი (2004 წელს - 147 მლნ. აშშ დოლარი) [2].

რაც შეეხება კულტურულ ტურიზმს, ის ერთგვარად უცხოა ქართული მენტალიტეტისათვის. ტერმინი პირველად იქნა გამოყენებული 1998 წელს დადგენილებაში „საქართველოში ტურიზმისა და კურორტების განვითარების ღონისძიებათა შესახებ“. წარსულში მას უწოდებენ „შემეცნებით ტურიზმს“.

კულტურული ტურიზმის ფორმებია: თემატური შემეცნებითი მოგზაურობები, აქტიური შემეცნებითი ტურები, მიზნობრივად შერჩეული ადგილის დათვალიერება, შემეცნებითი მიმოხილვითი კრუიზები.

კულტურული ტურიზმი უფრო ყოვლისმომცველია, უფრო საგნობრივია და ტურიზმის ერთ-ერთ ძირითად მიმართულებას განსაზღვრავს, ვიდრე შემეცნებითი [1. გვ.5].

კულტურული ტურიზმი მოიცავს ყველა მიმართულებას, რომელიც დაკავშირებულია ერის ისტორიის, კულტურის, ეთნოგრაფიის, მატერიალური და სულიერი მემკვიდრეობის პოპულარიზაციასთან.

საქართველოში ტურიზმის სახეების განვითარების მხრივ კულტურულ ტურიზმს ერთ-ერთი მთავარი ადგილი უკავია. აქვე უნდა აღინიშნოს კულტურული ღონისძიებათა ტურიზმისათვის ბაზარი იზრდება, იგი მოიცავს საერთაშორისო ფესტივალებისა და ხელოვნების ნიმუშების გამოფენებს, რაც ტურისტულმა ორგანიზაციებმა კულტურის სამინისტროსთან მჭიდრო კავშირში უნდა განახორციელონ. სახელმწიფომ ხელი უნდა შეუწყოს კულტურულ სანახაობათა ტურების ორგანიზაციებს მუზეუმების, ძეგლების, თეატრების მოვლა - პატრონობის გზით. ხოლო ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლები შემდგომში ხელს შეუწყობენ კულტურული მემკვიდრეობის შენახვის თაობებისათვის გადასაცემად. კულტურული ტურიზმის განვითარებისათვის აუცილებელია ტრანსპორ-

ტის განახლება, შავ ზღვაზე კრუიზების ჩათვლით [1]

კულტურული ტურიზმის განვითარებაში უდიდეს ყურადღებას იმსახურებს ზემო სვანეთის რეგიონი, რომელიც ტურისტებისათვის მიმზიდველი ადგილია მისი უნიკალური ბუნებისა და უძველესი ისტორიული ძეგლების გამო. რეგიონს გააჩნია მახასიათებლები, რომლებიც მხოლოდ ევროპის რამოდენიმე ქვეყანაში გვხვდება, კერძოდ ზაფხულის სათხილამურო ტრასა, რომელიც აკმაყოფილებს ოლიმპირ მოთხოვნებს და შესაძლებელია უახლოეს მომავალში მოეწყოს რამდენიმე მაღალი დონის სათხილამურო კურორტი. ასევე მნიშვნელოვანია მესტიის ახალი აეროპორტი, რომელიც ხელს შეუწყობს მესტიისა და უშგულის მნიშვნელოვან ტურისტულ ცენტრად ჩამოყალიბებას [2].

კულტურული ტურიზმისათვის განსაკუთრებით დამახასიათებელია ფართო მოცულობის შემეცნებითი ტურების ორგანიზება. ამ მიზნით უნდა მოხდეს სამხრეთთან და აზერბაიჯანთან ერთობლივი მარკეტინგული შესაძლებლობების გამოკვლევა. ასევე დადგინდეს თურქეთთან და რუსეთთან ერთობლივი მარკეტინგის გამოყენების მიზანშეწონილობა.

სახელმწიფოს ხელშეწყობა კულტურული ტურიზმის განვითარებაში განსაკუთრებით უნდა მოხდეს მიზნობრივი რეკლამისა და საინფორმაციო საშუალებების გამოყენების გზით. ამ მიზნით უნდა გაფართოვდეს, საქართველოს როგორც ტურიზმის ქვეყნის გაცნობიერების სფერო ძირითადად პოტენციურ ბაზარზე.

ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტის მიერ გაანალიზებული იქნება საქართველოში ტრადიციულად არსებული შემეცნებითი ტურისტული მარშრუტები, რომლებსაც შესთავაზებენ უცხოელ ტურისტებს. ასევე განისაზღვრა ტურისტთა მოგზაურობების მოტივები და არსებული მოთხოვნები და გაკეთდა უმნიშვნელოვანესი ძეგლების ნუსხა, რომლებიც უნდა შევიდნენ ტურისტულ მარშრუტებში. ეს უმნიშვნელოვანესი ძეგლები შეადგენენ კულტურული ტურიზმის საფუძველს და სახელმწიფომ უნდა იზრუნოს მათ გარშემო შესაბამისი ინფრასტრუქტურის შექმნა - მო-

წწწწწწწწ.

საქართველოში შემოსული ტურისტებიდან ყველაზე მეტი ხვედრითი წილი ევროპის რეგიონზე მოდის. ამიტომ ძირითადი აქცენტი უნდა გაკეთდეს სწორედ ამ რეგიონზე. აქვე აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ყველაზე მეტი ორგანიზებული მოგზაური არის გერმანიიდან და იტალიიდან. ამგვარი მოცულობითი ხვედრითი წილი განპირობებულია საქართველოს ტურისტული ბაზრის ევროპის რეგიონთან გეოპოლიტიკური სიახლოვით, კულტურული თანაზიარობით და ა.შ.

ევროპის შემდეგ საქართველოს ტურისტულ ბაზარზე ამერიკის რეგიონია წარმოდგენილი, მესამეზე კი აღმოსავლეთ აზიის და წყნარი ოკეანის რეგიონი.

მეტად საინტერესოა იმის დადგენა, თუ როგორია ქართული ტურისტული პროდუქტის გასაღების ეფექტიანობა დსთ-ს სივრცეში. ამ თვალსაზრისით საქართველოს მთავარ ბაზრად კვლავ რუსეთი რჩება - 50-ზე მეტი, მეორე ადგილზეა სომხეთი, ხოლო 42,9%- თანაბარი რაოდენობა მოდის აზერბაიჯანსა და უკრაინის ბაზრებზე.

ასევე საინტერესოა, როგორია მოთხოვნა სხვადასხვა ტურებზე. მარკეტინგულმა კვლევებმა აჩვენა, რომ კულტურული ტურებით სარგებლობენ - გერმანია, იტალია, საფრანგეთი, ნიდერლანდები, შვედეთი, უკრაინა, აშშ, კანადა, იაპონია, დასავლეთ და აღმოსავლეთ ევროპის გარკვეული ნაწილი, აღმოსავლეთ აზია; სათავგადასავლო ტურებით -თურქეთი, უკრაინა; ეკოტურიზმით-გერმანია; აგროტურებით -საფრანგეთი; რელიგიური ტურებით -აშშ, ევროპის ქვეყნები; პროფესიული ტურებით -სომხეთი, აზერბაიჯანი, ნორვეგია; ღვინის ტურებით -რუსეთი; დსვენებითი კურორტებზე -სომხეთი.

საქართველოში ტურიზმის მდგომარეობის მიმოხილვისას, მნიშვნელოვანია იმის განსაზღვრა, თუ როგორია სეზონურობა ტურიზმის სახეების მიხედვით. თუ კი პირობითად შემოვიღებთ ცნებებს: ძალიან მაღალი, მაღალი, საშუალო და დაბალი სეზონურობის ტურებს, მაშინ მივიღებთ ასეთ შედეგს: ძალიან მაღალი

სეზონურობის ტურებს მიეკუთვნებათ მხოლოდ და მხოლოდ პროფესიული ტურები, ვინაიდან წელიწადის ოთხივე სეზონს მოიცავს. შემდეგ მოდის მაღალი სეზონურობის ტურები: კულტურული და სპეციალიზებული ტურები, ვინაიდან ისინი წელიწადის სამ სეზონს მოიცავენ და ა.შ.

აქტივობის მიხედვით ყველაზე ძალიან მაღალ აქტიური საქართველოს რეგიონების 40%-ია, ესენია: კახეთი, მცხეთა-მთიანეთი, იმერეთი, სამცხე-ჯავახეთი. მაღალი აქტივობის ტურისტულ რეგიონებს განეკუთვნება რეგიონების 10%, ესენია: აჭარის რეგიონი, საშუალო აქტივობის ტურისტულ რეგიონებს მიეკუთვნებათ რეგიონების 50%.

კულტურულ ტურიზმში უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ღირსშესანიშნაობებს, რომელიც ტურისტებს იზიდავს, რის გამოც ტურისტები ერთიმეორეში მიემგზავრებიან და რომლის ნახვაც ერთდროულად დიდი სიამოვნებაა და პრესტიჟის საქმეც [4].

შეიძლება განვიხილოთ ღირსშესანიშნაობების ათი ძირითადი ტიპი:

1. ბუნებრივი სილამაზე და ობიექტები;
2. ისტორია და ცნობილი პიროვნებები;
3. ყიდვები;
4. კულტურული ღირსშესანიშნაობები; დასვენება და გართობა;
5. სპორტული არენები;
6. ფესტივალები და სხვა დღესასწაულები;
7. შენობები, მონუმენტები, ქანდაკებები; მუზეუმები;
8. სხვა [5.].

საქართველოს კუტურის ძეგლებიდან იუნესკოს ნუსხაში შევიდა ქალაქი მუზეუმი ღია ცის ქვეშ -მცხეთა; ბაგრატიის ტაძარი -ქუთაისში; გელათის სამონასტრო კომპლექსი და მაღალმთიანი სოფელი ზემო სვანეთში -უშგული. ასევე 2001 წელს პირველად მსოფლიოს ისტორიაში იუნესკომ გამოაქვეყნა მუსიკალური და არამატერიალური შედეგების ნუსხა, რომელშიც შევიდა ქართუ-

ლი მრავალხმიანობა, რაც ქართული ხალხური პოლიფონიის დიდი გამარჯვება იყო. ამდენად ქართული ფოლკლორი და მრავალხმიანობა უნდა განვიხილოთ, როგორც კულტურული ტურიზმის ატრაქცია (ნიშნავს მიზიდულობას).

კულტურული ტურიზმის განვითარებისათვის აუცილებელია ქვეყანაში არსებობდეს ეროვნული ნუსხა იმ ღირსშესანიშნაობებისა, რომლებიც შეთავაზებული იქნება უცხოელი ტურისტებისათვის. ასევე აუცილებელია ქვეყანაში აღრიცხული 12 ათასი ძეგლიდან დაცული იქნას ნახევარზე მეტი. ამ მიმართულებით უნდა ჩატარდეს სხვადასხვა სამუშაოები. ამჟამად დაცული ძეგლების რაოდენობა 5 ათას შეადგენს.

ამასთან აუცილებელია კულტურული ობიექტების მარკეტინგი, რადგან ადგილობრივ მოსახლეობას სთავაზობს შემოსავლების ალტერნატიულ წყაროს. ადგილობრივ მაცხოვრებლებს ყოველთვის ბოლომდე არ ესმით კულტურული ობიექტის გლობალური მნიშვნელობა და მიზეზები, რის გამოც მათ მიენიჭათ დაცვითი სტატუსი. საგანმანათლებლო პროგრამებს შეუძლიათ დაძლიონ ეს გაუთვითცნობიერებულობა. როცა მოსახლეობა ღებულობს რა ძვირფასია ობიექტი, მასში მატულობს პატივისცემის, თვითშეგნებისა და სიამაყის გრძნობა. შედეგად ებადება ობიექტის დაცვის სურვილი, რომელიც მხოლოდ ეკონომიკით არ შემოიფარგლება.

ტურიზმის გამოყენება მსოფლიო კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტების დაცვისა და შენახვისათვისაა სანერო შემოსავლების მისაღებად.

ტურიზმიდან შემოსავლების მიღება ხორციელდება უშუალოდ მსოფლიო კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტების მნახველებისაგან თანხების მიღებით, სხვადასხვა შემოწირულობების სახით. ამავდროულად მსოფლიო მემკვიდრეობის ობიექტებმა შეიძლება მიიზიდონ ტურისტული წარმოებები, რითაც გაიზრდება ადგილობრივი მოსახლეობის დაინტერესება და მიზიდვა. ეს საშუალებას მისცემს ტურისტულ პარტნიორებს განავითარონ შემოქმედებითი მიდგომა ფინანსური მოგების გაზრდისათვის.

კულტურული ტურიზმის როლი უმნიშვნელოვანესია მსოფლიო მემკვიდრეობის დაცვა-შენახვისათვის. ის შესაძლებელს ხდის სხვადასხვა ძალისხმევის კოორდინაციას და ეხმარება ობიექტების ხელმძღვანელებს გაუმკლავდნენ წარმოშობილ პრობლემებს.

ხარისხიანი და კონკურენტუნარიანი ტურიზმი დაკავშირებულია კულტურული მემკვიდრეობისა და ჭეშმარიტი ხელოვნების ნიმუშების დაცვასთან. კულტურულ მემკვიდრეობაში შედის არა მარტო ძეგლები, არამედ ფესტივალები, მუზეუმები, ხელოვნების შემოქმედებითი დარგები, კულტურული მოვლენები, კუსტარული მრეწველობის ნაკეთობები, კულინარია .

სახელმწიფო ხელშეწყობა კულტურული ტურიზმის განვითარებაში განსაკუთრებით უნდა მოხდეს მიზნობრივი რეკლამისა და საინფორმაციო საშუალებების გამოყენების გზით. ამ მიზნით უნდა გაფართოვდეს საქართველოს, როგორც ტურიზმის ქვეყნის, გაცნობიერების სფერო ძირითად პოტენციურ ბაზრებზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. http://ka.wikibooks.org/wiki/%_1
2. http://www.mfa.gov.ge/index.php?/ang_id=GEO&sec_id=80
3. http://ka.wikibooks.org/wiki/%_2
4. http://ka.wikibooks.org/wiki/%_3
5. Филип Котлер Маркетинг мест